

TIPĂRITURI TIMIȘORENE. I. (1762—1830). CONTRIBUȚII LA BIBLIOGRAFIA NAȚIONALĂ VECHĂ

Omagiu eruditului
istoric al culturii,
Prof. Dan Simonescu

Literatura bibliologică¹ plasează începuturile tiparului timișorean² în anul 1771, consemnând ca prim imprimat un periodic german³.

Cercetarea mai atentă a unor instrumente științifice (bibliografii⁴ și cataloage bibliotecare⁵) și a unor exemplare de tipărituri vechi, existente în biblioteca județeană Timișoara, ne-a permis să facem câteva reconsiderări bibliologice, privind istoria primei tipărituri și a repertoriului imprimatelor apărute la Timișoara, indiferent de redacția lingvistică și de oficina tipografică care le-a editat.

Studiul nostru, în prima parte, încearcă să reconstituie — pe cât a fost posibil —, cadrul istoric cultural al activității imprimeriilor timi-

---

¹ Berkeszi István, *A temesvári könyvnyomdászat és lapirodalom története*, în *Ertesítő*, Timișoara, 1878, I, II; Alexandru Rusu, *Cîteva date din istoricul tipografic în Banat (1591—1848)*, în *Mitropolia Banatului*, an. XVI, nr. 4—6, 1966, p. 242 și urm.; I. Bianu, N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. II, București, 1910, poz. 343, p. 164—166 (citată în continuare: B.R.V.); Iosif Pervain, Ana Ciurdariu, Aurel Sasu, *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778—1840)*. Bibliografie analitică, Edit. șt. și encicl., București, 1977, passim.

² Considerăm tipăritura româno-slavo-sîrbă: Îndreptarea păcătoșului cu duhul blîndețelor /*Ispravlenije grižešnika duhom crotosti*, în Timișoara Banatului, Iași, Tipografia Sf. Mitropolii, 1765. Vezi B.R.V. II—343, p. 164—166; Gh. Mihailović, *Srpska bibliografija XVIII veka*, p. 164—166, Beograd, 1964, p. 71—73, poz. 67, ca fiind doar o lucrare comandată, cu destinație cultural-religioasă pentru Banat.

³ *Temeswarer Nachrichten*, Temeswar, 1771, Tip. Josef Matthäus Heimerl (vezi descriere în Anexă, poz. 4).

⁴ Vezi referințe bibliografice privind tipăriturile timișorene, în: G. Petrik, *Magyarország bibliografiája (1712—1860)*, I, Budapest, 1888 (citată *Mag.bibl.*); II, 1890; III, 1891; IV, 1892; *Magyarország bibliografiája*, V, Addimenta, Budapest, 1971; *Ephemerides Hungaricae*; *Magyarország bibliografiája*, VI (1712—1800), Budapest, 1972, p. 476—478; I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*

⁵ Melania Caragioiu, în *Catalogul cărții de patrimoniu tipărită la Timișoara, înainte de 1830*, în revista *În sprijinul bibliotecarului*, vol. III, Asociația bibliotecarilor din județul Timiș, Biblioteca județeană Timișoara, Timișoara, 1980, p. 50—56, întocmește merituos, pentru prima dată la noi, un catalog al tipăriturilor timișorene.

șorene între anii 1762—1830⁶, constituind, de asemenea, o *addenda* la Bibliografia națională veche⁷.

*

I. ELENCHUS SEU ORDINATA METHODUS TRADENDI IN SCHOLIS THEOLOGICAS DIFFICULTATES A REVERENDISSIMO P. CLEMENTE A. PANORMO TOTIUS ORDINIS SANCTI PATRIS FRANCISCI SERAPHICI MINISTRO GENERALI PRAESCRIPTA ET QUOD TRACTATUM POLEMICUM DE STATU NEMPE MORTUORUM RESURGENTIUM DE PARADISO, DEQUE INFERNO ET PURGATORIO, TRADITIA IN CONVENTU TEMESVARIENSI AD S. IOANNEM NEPOMUCENUM à R. P. STANISLAO LOSGOTT a BRUNA SS. THEOL. LECTORE ORDINARIO EJUSDEM ORDINIS, & PROV. S. JOANNIS À CAPISTRANO ALUMNO & ACTUALI EXCELLENT. ILLUSTR. AC. REVERENDIS. DOMINI EPISCOPI CSANADIENSIS FRANC. ANTONII S.R.I. COMITIS ENGEL DE VAGRIN CONSISTORIALI CONSILIARIO, [Temesvarini], Anno 1762, latină

in-8° mic, [1] f. titlu + [11] f. + 247 p. + 5 p. nenum.; signaturi A—Q; 17×9,8 cm.;

Cuprins: f. [1^r] — titlul, f. [1^v] — albă, f. [2^{r-v}] — f. [3^r]: „Typis dedit Reverendissimus Dominus Jacobus Sorgenfrey, Cathedralis Ecclesiae Csanadiensis et Evcellentissimi illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Episcopi S.R. Imperii Comitiss Engel de Vagrain Canonicus à Latere, ejusdemque consiliarius Consistorialis. Temesvarini die 12 Febr. 1762.“; f. [3^v] — (ornamentică): O stemă ecleziastică a episcopului Engel de Vagrain al Cenadului; f. [4^{r-8^v}]: „Dedicatio Illustrissime Domine Comes Mecaenas Gratosissime“; f. [9^{r-v}]: „Permissio et Approbatio Ordinarii. (Datum Temesiae die 8 Februarii Annò Christi 1762: (L.S.) Joannes Preining Cathedralis Ecclesiae Csanadiensis Canonicus Lector et Excellen-tissimi Domini ordinarii nostri Consistorialis ad hunc Censurae actum specialiter denominatus; f. [10^{r-11^r}]: „Introductio ad methodicam traditionem; p. 1—247: „Tractatus polemicus de statu mortuorum et resurgentium et Paradiso deque Inferno et Purgatorio“; p. [1—5], de la sfârșit: „Index quaestionum in hoc Tractatu polemico contentarum. Disputatio I—V“.

Ex. descriis: Bibl. Jud. Timișoara, cota D. II—14.889 (exemplar cu legătură în piele și carton, avînd cotorul cu motive aurite). Semnalare și descriere bibliografică (incompletă), în Melania Caragioiu, *op. cit.*, p. 50—51.

II. *INSTRUCTION, wie sich ein Officir bey Führung eines Transports, in Geld und Rechnungssachen zu verhalten hat, Temesvár, 1769, Gedruckt bey Matthäus Jos. Heimerl, germană.*

in-8°, 13 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, Budapest, 1890, p. 228.

⁶ Vezi Catalogul tipăriturilor, în Anexă, care relevă conținutul tematic variat (carte de cult propriu-zisă, literatură teologică, periodice, diverse publicații și acte administrative și clericale, carte medicală etc.) și multilingvismul redacțional al imprimatelor apărute la Timișoara.

⁷ Vezi discuția în D. Răpă-Buicliu, *Addimenta bibliographica*, I, în *Danubius*, vol. X, Muzeul județean de istorie Galați, Galați, 1981, p. 115—116; D. Răpă-Buicliu, N. Oprea, *Criteriile de elaborare a Bibliografiei naționale vechi. Un punct de vedere asupra aplicării lor*, în volumul Sesiunii științifice *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național. Valorificare-cercetare* (Rm. Vilcea, 9—10 mai 1980), D.E.P.C.N., București, 1982, p. 73—78 (sub tipar).

III. *FRAGMENTE UNBEKANNTER SCHRIFTSTELLER aus dem Alterthume, Temesvár, 1771, Druck M. Jos. Heimerl, germană. [14] f. + 175 p.*

Magyarország bibliographiája, V, Additamenta, Budapest, 1971, p. 158.

IV. *TEMESWARER NACHRICHTEN, Temeswar, 1771, tipograf Josef Matthäus Heimerl, nr. 1—13, germană.*

Text pe două coloane, tipar negru, redacție germană, caractere gotice, o jumătate de coală editorială, 4—8 p.

Periodicul *Temeswarer Nachrichten* (= Știri din Timișoara [= Informația Timișoarei]), a apărut în format de jumătate de coală editorială, în 4 p., la care, bilunar, se atașa un supliment ca „Anexă la Vești din Transilvania”, cu o paginație de 2—4 p., dând periodicului o paginație totală de $9\frac{3}{8}$ p. A fost redactat și tipărit de tipograful Josef Matthäus Heimerl. Exemplare cunoscute: nr. 1, joi, 18 aprilie 1771, și nr. 4, 9 mai 1771.

Ornamentică: (vezi nr. 1): inițiale gotice de două mărimi; (f. 1^r) — motiv fitomorf sub formă de coloană centrală, în x-uri, mărginită de câte două coloane, terminate cu o vază cu flori.

Periodicul *Temeswarer Nachrichten*, cu apariție de hebdomadă, reprezintă primul ziar german din Banat, publicat de șvabi, respectiv constituie primul ziar de pe teritoriul României, devansând apariția jurnalului: *Cour(r)ier de Moldavie, Iași, 1790, franceză (subl.ns.)*

De menționat totodată că cele 13 exemplare ale acestei gazete au fost descoperite de către dr. Josef Wüst, în Arhivele Administrației Curții Imperiale din Viena; în fotocopie la publicistul Nicolaus Berwanger.

Precizăm, de asemenea, că în paginile gazetei aflăm prima descriere a Banatului, sub anonimatul autorului.

Fișier bibliografic: N. Berwanger, *Inceputurile presei de limbă germană în Banat*, în *Orizont*, Timișoara, 1972, nr. 3, p. 3.: (I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *Românii în periodicele germane din Transilvania (1778—1840)*). Bibliografie analitică, Edit. șt. și enciclopedică, București, 1977, p. VIII; N. Berwanger, *Temeswarer Nachrichten. Erste deutsche Zeitung des Banats — erste Zeitung auf dem Gebiet des heutigen Rumäniens*, în E. Eisenburger, M. Kroner, *Die Zeit in der Zeitung. Beiträge zur rumänien-deutschen politischen Publizistik*, Cluj-Napoca, Dacia Verlag, 1977, p. 13—24; Idem, *Prima descriere a Banatului*, în *Flacăra*, an. XXVII, nr. 47 (1224), 23 noiembrie 1978, p. 9.

V. *VILÁGOS BERKES HEGY, avagy Máriának az isteni maloszt-annyának. Képpelmes Képe. Melly nemes Magyar-országban, Arad-vármegyében a radnai hegyeken... világoskodik. És a Krisztus annya szeretőtől különös ajánlásokkal tiszteltetik, [1 képpel], Temesvárott, 1773, Typ. Heimerl J.M., ed. a II-a, maghiară in-12°, [4] f. + 92 + 67 p.*

Tipăritura constituie o reeditare după cea princeps, provenind de la: Buda, 1762, Tipografia Ferentz Landerer, (in-12°, 5 f. + 226 p.). Alte ediții: a III-a, Buda, 1805, Tip. Univ. Pesta, (in-12°, 167 p.); a IV-a — Pesta, 1824, Tip. Trattner János Tamás, (in-12°. 168 p.).

G. Petrik, *op. cit.*, I, Budapest, 1888, p. 249.

VI. *GRABACHER [ALAJOS] ALOIS, THEORESES IN UNIVERSAM LOGICAM, Temesiac, 1773, M. Jos., M. Heimerl, germană.*

in-3°, 4 f.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 175.

VII. GRABACHER, [ALAJOS] ALOYSIUS, *Sub gratiosissimo ac faventissimo patrocínio... domini Caroli Emerici Ghillány de Lázy... theoreses in universam logicam Aristotelico-Scotisticam quas ex praelectionibus... publice propugnandas susceperunt Vetero-Aradini... Claudius Novák, Nicephorus Sax. etc., Temesiae, 1773, Typ. Matthäus Jos. Heimerl, germană.*

in-4°, [4] f.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 175.

VIII. KERSNERICS LUDOVICUS, *Assertiones ex logica et metaphisica... quas ex praelectionibus... publice defendendas susceperunt... Josephus Kiffövcics [József], Thomas Posoni [Tamás] etc., Temesiae, 1774, Typ. M. Jos. Heimerl, germană.*

[6] f.

Notă: Coligat cu: „Lillietum, sive novena Sancti Antonii de Padua... c. mûhöz“, Cassoviae, 1773, P.V.297.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 253.

IX. ALLGEMEINES JUBELJAHR, *verliehen von... Clemens XIV, worinne nebst einem... Unterricht von dem Abläss, der Busse und von der Wirkung der Ablässe, die... aus der Heil. Schrift gezogenen Gebether enthalten sind., Temeswar, 1775, Druck M. Jos. Heimerl, germană.*

[22] f.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 24.

X. JUDENORDNUNG, *welche nach Vorhergegangen allergnädigst Kaisertlich. Königlichen Bestätigung von der Kais. Königl. Temeswarer banatischen Judenschaft... gegeben wird., Temeswar, 1776, Druck. M. Jos. Heimerl, germană.*

[27] f.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 235.

XI. HAND- UND TASCHENBUCH FÜR DIE OFFICIERS DER INFANTERIE, *Temeswar, 1779, Gedruckt bey Matthäus Jos. Heimerl, germană.*

in-8°, 102 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 60.

XII. LASCY, MORIZ von, *SAMMENTLICHE REMARQUEN über die in Jahre 1768—1769, und 1770 in Mähren und Böhlein gehaltenen Exercierlagern, Temeswar, 1779, Gedr. bey Matthäus Jos. Heimerl, germană.*

in-8°, 72 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 552, *Idem. op. cit.*, III, p. 202.

XIII. NICZKY, CRISTOPH, *comes, Rede welche bey Errichtung des Temeswarer Comitats den 22 Brachmonat 1779. Se. Exc. der Hochgeb. Graf. L.v.W. in lateinischer Sprache gehalten. Übersetzt durch H.G. v. Bretschneider, Temeswar, 1779, Gedruckt bey M.J. Heimerl, germană.*

in-4°, 32 p.

G. Petrik, *Mag.Bibl.*, II, p. 881.

XIV. NICZKY, Cristoph., *comes, Sermo, quem occasione instaurati comitatus Temesiensis habuit die 22. Junii anno 1779, Temesiae, Typ. Matth. Jos. Heimerl, germană, ed. I.*

in-4°, 18 p.

G. Petrik, *Mag.bibl.*, II, p. 881.

XV. *SCUPULI, LÖRINCZ, Lelki viadalom, melly ollaszúl T.P. Scipulus Lőrincz szerzetes által irattatott; most pedig déakbúl hazánk nyelvére istennek tett fogadásbúl fordittatott 167-dik szám alatt. Első Könyv., Tömösvárrott, 1780, Nyomt. Heimerl Mátyás Jóséf, maghiarä.*

in-16°, 3 f. + [7] f. + 270 p.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 357; *Mag.bibl.*, V, Additamenta, p. 357.

XVI. *SOMODY, [Ince] Innocentius, Assertiones ex universa logica quas... propugnandas susceperunt... Joannes Egyed [János], Paschalis Till [Pascal] etc...., Temesiae, 1780, Typ. Heimerl, J.M., latinä.*

[3] f.

Coligat cu lucrarea: „Vectigal metricum Carolo a Szalbek... C. műhöz“, *Lutschoviae, 1779, P. II—755.*

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 469.

XVII. *Ockhl, Coecilianus, Tentamen publicum ex mathesi, et geometria nec non propositiones ex universa philosophia... publicae disputationi expositae... defendentibus Fortunato Friedrich, Emerico Folk [Imre], Josepho Tureczek [József]... sub praesidio... Temesiae, 1781, Typ. M. Jos. Heimerl, germanä.*

[7] f.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 357.

XVIII. *Pulkeria és Amália két ismerős leányzónak, minek utánna férjhez mentek volna, egy más között folytatott beszélgetések. Mellyet fársángi mulatság helyet, egy némelly nemzetének kedvezni kívánó, az olvasóknak nem kevés mulatságokra, sőt hasznokra is déakból magyarra fordított, s ugyan maga költségén ki is nyomtattatott, Temesvárbán, 1782, Typ. J.M. Heimerl, maghiarä.*

in-8°, 93 p.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 156.

XIX. *Ordo officii divini... pro anno 1782... in usum Dioecesis Csanadiensis... Temessiae, 1782, Typ. M. Jos. Heimerl, germanä.*

in-8°, 116 p.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 365.

XX. *HEIDENREICH, JOAN. LUD., MEDICINA ARADIENSIS, TRACTATUS DE MORBIS IN DACIA FREVENTIORIBUS ET DE SINGULARI EOS TRACTANDI METHODO, Temesini, 1783, Typ. M. Jos. Heimerl, germanä.*

in-8°, [2] f. + 86 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 45.

XXI. *TEMESVARER ZEITUNG, Temesvár, 1784.*

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

XXII. *LESEBUCH FÜR SCHÜLER DER DEUTSCHEN SCHULEN IN DEN K. K. STAATEN. ZWEITER THEIL. BESTEHEND IN DER ANLEITUNG ZUR RECHTSCHAFFENHEIT, Temeswar, 1784, Im Verlage der deutschen Schulanstalt, [Gedruckt bey M.J. Heimerl], germanä.*

in-8°, 144 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 582—583.

XXIII. *Ordo officii divini... pro anno 1785... in usum Dioecesis Csanadiensis... Temessiae, 1785, Typ. Joseph Anton Slovatzeck, latinä.*

in-8°, 106 p.

Mag.bibl., V, Additamenta, p. 365.

XXIV. *ORDO OFFICII divini pro anno 1787... in usum dioecesis Csanadiensis...*, Temessiac, 1787, Typ. Slovatzeck J.A., latină.

87 p. + [7] p.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 365.

XXV. *BOSSUET, JACOBUS BENIGNUS, IACOBI BENIGNI BOSSUETI EPISCOPI CONDOMENSIS. SERENISSIMI GALLIARUM DELPHINI PRAECEPTORIS NEC NON SERENISSIME DELPHINAE BAVARICAE PRIMI ELEMOSYNARIU & DOCTRINAE CATHOLICAE DE IIS ARGUMENTIS DE QUIBUS CONTROVERSIAE SUNT, EXPOSITIO. E GALLICO LATINA, EX RECENSIONE ABBATIS FLORIDI AB AUTHORE REVISA, PROBATIOQUE, TEMESIAE, Typis Antonii Slovatzeck, S.C.R. Privil. Typographi, 1787, latină.*

in-16°, [4] f. + 116 p.; 17,3×10,4 cm.; signaturi A—H₂.

Ornamentică: p. 1 — frontispiciu floral. Pe verso-ul foii de titlu: „Ad modum Reverendi Domine Henrici Peszley District militarium, Vice-archidiaconi & Parochi Albo-Ecclesiensis“.

Cuprins: f. [2^r—3^r]: „Praefatio ad Clerum Csanadiensem“, semnată de „Emericus, Episcopus Csanadiensis, m.p.“; f. [3^v]: Aprobatio; f. [4^r]: Cuvînt dedicat Papei Inocențiu al XI-lea, semnat de „Marius Spinula“; p. 1—116: „Doctrinae catholicae (caput. I—XXII);

Exemplar descris: *Bibl. jud. Timișoara*, cota D.I—18.675.

Descriere bibliografică incompletă, în *Melania Caragioiu, op. cit.*, p. 51.

XXVI. *TEMESVARER BANATS CAMBIATUR. REGULAMENT PRO ANNO 1737, Temesvarini, Typis Josephi Ant. Slovatzeck S.C.R. Privil. typographi, 1787, germană și latină.*

[1] f. (titlul) + [6] f. (= 11 p. text); signaturi: a—c₂ (—d₁); filigran: „E.M.“; 29,6×20,2 cm; redacție lingvistică în germană (caractere gotice) și latină.

Ornamentică: pe F. de titlu, sub rîndurile titlului: stema imperială habsburgică.

Cuprins: f. [1^r] — titlu; f. [1^v] — albă; f. 1^r—6^r (textul propriu-zis, pe capitole, — în germană: „Von der Römisch—Kayserl. Catholischen Majestät u. in diesem Temeswarer Banat angeordneten Administrations — wegen dem Cambiatur — Beförderer hiemit anzudeuten“, semnat pe f. [6^r], de „Samilton, m.p.“.

Notă: Textul, respectiv tipăritura au ca autor ipotetic: Samilton.

Referințe: *Mag. bibl.*, V, Additamenta, p. 514.

Descriere bibliografică, dar cu datare cronată, 1737 în loc de 1787, în *Melania Caragioiu, op. cit.*, p. 50.

Exemplar descris: *Bibl. jud. Timișoara*, cota D. IV — 5.692, (exemplar legat în pinză și imitație de piele).

XXVII. *DER TEMESWARER MERKUR, Timișoara, 1787, Tip. Eisenführer Josef, germană.*

Heinrich Réz, *Deutsche Zeitungen und Zeitschriften in Ungarn von Beginn bis 1918*, München, 1935, p. 11—16; *Mag. bibl.*, (1712—1800), vol. VI, p. 478; I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

XXVIII. *SIMONCHICH, INNOC., Belgrado a Laudone suis reddito die 8 Oct. 1789, lusus poeticus plaudente gymnasio regio Temesiensi schol. piar., Temesvarini, 1789, Typ. J. A. Slovatzeck, latină.*

in—8°, 7 f.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 386 (Notă: Altă ediție, fără indicarea locului și datei imprimării, in—2°, 8 p).

XXIX. SCHMIDFELD, FREIHERR, ANREDE DES KÖNIGL. KOMMISSAIRS.. BEY ERÖFNUNG DES ILLYRISCHEN NAZIONALKONGRESSES, zu Temeswar, am 1 September 1790, [1790], [Typ. J. A. Slowatzek], germană.

in—8°, 14 p.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 317 (fără indicarea locului și datei imprimării).

XXX. *Sermo statuum comitatus Temesicnsis occasione installationis... Josephi Splényi... Temesvarini...*, 1790 habitus, Temesvarini, 1790, Typ. J. A. Slowatzek, latină.

in—4°, [3] f.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 463; *Mag. bibl.*, VI, (1712—1800), p. 477. este indicată ca aparținând tipografiei: Lechner, Anna, vidua.

XXXI. SZECSUJACZ, REDE VOR ERÖFNUNG DER ILLYRISCHEN NAZIONALVERSAMMLUNG. GEHALTEN ZU TEMESWAR IN EINEM ZIRKEL DER EINGEWEIHTEN (Temeswar), In August 1790, [Typ. J. A. Slowatzek], germană.

[1. Auflage];

in—4°, 6 f.

[2. Auflage], Temeswar, In August 1790, [Typ. Slowatzek],

in—4°, 6 f. [Omis din titlu:] „In einem Zirkel der Eingeweihten“;

[3 Auflage], Kostet gefalzt, 7 Kr., Temeswar, In September 1790, [Typ. Slowatzek].

in—4°, 6 f.

[4. Auflage], Temeswar, [Typ. Slowatzek],

in—8°, 23 p.

[5. Auflage], Temeswar, Typ. Slowatzek,

in—8°, 16 p.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 189.

Mag. bibl., VI (1712—1800), p. 477 (se indică tipografia lui Slowatzek (subl. ns).

XXXII. ORDO OFFICII DIVINI... PRO ANNO 1790... IN USUM DIOECESIS CSANADIENSIS..., TEMESVARINI, 1790, Typ. Lechner, Anna vidua, latină.

in—8°, 107 p. + [18] p.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 365.

XXXIII. SCHMIDFELD, J., BEKANNTMACHUNG DER DURCH SE MAJESTÄT UNSERN ALLERGNÄDIGSTEN LANDES-FÜRSTEN DEM BESTEHENDEN ILLYRISCHEN NAZIONAL-CONGRESSE NEUERLICH ERÖFNETEN VÄTERLICHEN GESINNUNGEN ALS EIN VON DEN VERSAMMELTEN STÄNDEN DER GANZEN ÜBRIGEN MAZION GEWIDMETES DENKMAL., Temesvár, 1790, [Typ. J. A. Slowatzek], germană.

in—4°, 4 f.

G. Petrik, *op. cit.*, I, p. 210.

XXXIV. WOPPERER, JOH., NÜTZLICHER UNTERRICHT FÜR DEN LANDMANN ZUR ERZÜGLUNG EINER GUTEN GATTUNG PFERDE. [Temesvár, 1790], Typ. J. A. Slowatzek, germană.

in—8°. 61 p.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 859.

Notă: *Mag. bibl.* (1712—1800), p. 477, titlul este redat: WOPPERER, J., NATÜRLICHER UNTERRICHT.

XXXV. TÖMÖS-VÁROSSA DEPUTATUSÁINAK. A FELSÉGES MAGYAR HAZÁHOZ ALÁZATOS INSTÁNTIAJOK AZ ERANT HOGY A FELS. HAZA ÁLTALIS A TÖBB KIRÁLYI VÁROSOK KÖZZÉ SZÁMLÁLTASSÉK, és INARTIKULÁLTASSÉK, Temesvár, 1791, [Typ. J. A. Slovatzek], maghiară.

in—2°, 2 f.

G. Petrik, *op. cit.*, III, p. 669.

XXXVI. HÖDL, Joach., *Belgradum turcis denuo traditum honoribus Francisci regii principis et archiducis Austriae dld.* Temesvarini. 1791, [Typ. J. A. Slovatzek], latină.

in—4°, 12 f.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 176.

XXXVII. HÖDL, Joach. *Belgradum expugnatum. Honoribus Alexandri, regii principis, et archiducis Austriae dum regni Hungariae palatinus eligeretur, Temisiae*, [1792], [Typ. Jac. Jos. Jonas], latină.

in—4°, 10 f.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 176.

XXXVIII. MALI KATECHISMUS, TEMISSVAR, [Tip. Jonas Jácob Josef], 1792, slavo-sîrbă.

26 p.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 309; *Mag. bibl.*, VI (1712—1800), p. 478.

XXXIX. *ABC illi uprava za potribu skularske dalmatinske mladexi... iz Nimacskogo u Dalmatinski prinessena po Grozdics...*, Temisvár, 1792, Stamperia Jonas, Jacob Josef, slavo-sîrbă.

61 p.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 17.

XL. CATALOGUS VENERABILIS CLERI DIOECESIS CSANADIENSIS, [Temessiae], [Typ. Jonas, Jacob Josef], 1793, latină.

in—8°, [15] f.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 91; *Mag. bibl.*, VI (1712—1800), p. 478.

XLI. HÖDL, JOACH, CARMEN PASTORITUM AD CUNAS NEO NATI REGII PRINCIPIS FERDINANDI A RURALI WERSCHETZENSI MUSA FESTIVE DECANTATUM Anno 1793, [Typ. Jacob Josef Jonas], latină.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 176; *Mag. bibl.* (1712—1800), VI, p. 478.

XLII. HÖDL, JOACH, CARMEN funebre musae Werschetcensis necem Ludovici XVI, regis Galliarum die 21 Ianuarii 1793, a nationali Parisiensi conventu crudeliter peractam describens, [Temesvarini], [1793]. [Typ. Jakob Josef Jonas], latină.

in—8°, 22 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 176.

XLIII. ROEDER, UEBER DEN NATÜRLICHEN, Temesvár, [Typ. Jonas Jakob Josef], 1795, germană.

G. Petrik, *op. cit.*, IV., p. 82; *Mag. bibl.*, VI (1712—1800), p. 478 (indică tipografia J. J. Jonas).

XLIV. KÁSZONYI, ANDREAS. *ITER venetum ex Hungaria susceptum quod vulgare fecit idem editor, qui viator, Temesvarini*, 1796, Typ. Jac. Jos. Jonas, latină.

in—8°, 100 p. + 1 f.

G. Petrik, *op. cit.*, II. p. 336.

XLV. KÖSZEGHY, LADISLAUS, *Oratio funebris ad solennes exequias... Emerici Christovics episcopi Csanadiensis... in cathedrali ecclesia Csanadiensis celebratas die 21 Januarii anno 1799, Temesvarini*, Typ. Jac. Jos. Jonas, latină.

in—2°, 19 p.

G. Petrik, *op. cit.*, II. p. 490.

XLVI. KÖSZEGHY, LADISLAUS, *abbas B.M.V. de Monte Szöbегény... ecclesiae Csanadiensis... canonicus... Ordinamus... tres missas exequialis decantare... pro refrigerio animae Pii VI... datum Temesvarini 1 Octobris... millesimo septingentesimo nonagesimo nono, [Temesiae], 1799, [Typ. Jakob Josef Jonas], latină.*

in—2°, [2] f.

Mag. bibl., V, Additamenta, p. 273; *Mag. bibl.*, VI (1712—1800), p. 478.

XLVII. HANNULIK, JOAN. CHRYS., CARMEN *ad Illustr. Dnum Ladislaum Köszeghy dum Csanadiensis dioecesis episcopus renunciatus est, quod devotissimo animo obtulit anno 1800, Temesvarini*, Typ. Jac. Jos. Jonas, latină.

in—4°, 2 f.

G. Petrik, *op. cit.*, II, p. 66.

XLVIII. HEIDENREICH, JOAN. LUDOVICUS, *HISTORIA ASTHEMIAE SCORBUTICAE IN MULTIS GREMIALIBUS LOCIS INCLYTI COMITATUS ARADIENSIS*, Anno 1803, graviter savientis Jussu Ejusdem Inclyti comitatus Conscripta et congesta per Ludovicum Aradiensem, Temesvarini, Typis Jakobi Josephi Jonas, [1803], latină.

in—8° mic, 76 p., 16×10 cm.

Lucrare dedicată lui „Michael Molnar, Joannes Csernak in processu Aradiensis, Adamus Foltin, Michael Besserskrant (in Processu Zurandiensi), Philipp Szeth, Emeric Blaskovics (in processu Világosiensi), Michael Piér (in processu Boros Jenviensi)”.

Exemplar descris: *Bibl. jud. Timișoara*, cota D.I. — 14.191.

Referințe bibliografice: Géza Petrik, *Mag. bibl.* (1712—1860), Budapest, 1890, p. 45; Melania Caragioiu, *op. cit.*, p. 51—52 (descriere inexactă).

XLIX. TEMESWARER WOCHENBLATT, *Temeswár, 1805, germană.* E. Filtsch, *Geschichte des deutschen Theaters in Siebenbürgen. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Sachsen*, in *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, XXI, nr. 3, 1887, p. 542—552.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

L. PIETAS CHRISTIANA COMMUNES DEVOTIONES STUDIOSAE JUVENUTIS, CUJUSVIS STATUS HOMINIS USUI ACCOMMODATAS CONTINENS, TEMESVARINI, Typis et sumtibus Josephi Klapka privilegiati Typographi, 1809, latină.

in—16°, XIII p. + 166 p. + [1] f. Errata: signaturi A—L; filigrane: „Schios”, o cruce, „F” etc.

Ornamentică: pe verso-ul foii de titlu (p. II): o gravură, reprezentînd Tablele legii.

Cuprins: p. I — titlul; p. II — versete biblice într-o gravură; p. III—VII — „Ad lectorem christianum“, semnat de Emericus Végh (o Scholis Pils Gimnasii Temesvariensis Localis Director); p. VIII — albă; p. IX—XIII; „Conspectus Pietatis Christianae; p. 1—166 (textul propriu-zis); pe ultima filă (1 p): „Errata“.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D.I.—14.963 (exemplar cu text manuscris: două poezii, latină și germană).

Descriere bibliografică incompletă, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 52.

LI. TAGESBERICHTE, Timișoara, 1809, germană.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

LII. NORMA PUBLICAE REI IN COMITATU TEMESIENSI ADMINISTRANDAE, IN GENERALI SS. ET OO. EJUSDEM COMITATUS CONVENTU. PRAESIDE EXCELLENTISSIMO, AC ILLUSTRISSIMO DOMINO IGNATIO ALMÁSI ZSADANY ET TÖRÖK SZENTMIKLOS, INS. ORD. S. STEPHANI R. H. COMMENDATORE, S.C.R.A. MAJESTATIS CAMERARIO, ACTUALI INTIMO STATUS CONSILIARIO, EXCELSAE CAMERAE, CAESAREO-REGIAE AULICAE PROPRAESIDE COMITE TEMESIENSI ET SUPREMO COMITE; DIE 21 MENSIS JUNII ANNI 1813 CELEBRATO SANCITA (sic), TEMESVARINI, Typis Josephi Caroli Klapka, 1814, latină și germană.

in—2°, [1] f. titlu + 20 f. + 1 tab. + 39 f. + [2] f. pl. topogr. + [41] f. formulare + [5] f. formulare.

Ornamentică: frontispiciu, vignete, hîrtie cu filigrane: cifra: „3“. „STOCKAU“ etc.

Cuprins: f. [I^r] — titlul; f [I^v] — albă; f. 1 — 20^v (numerotarea se află tot pe a 2-a filă): „Norma publicae rei in Comitatu Temesiensi administrandae“ (Obs. Textul latin al instrucțiunilor se află imprimat pe a doua coloană a paginii, prima jumătate fiind, în general, albă, servind probabil pentru adnotări); urmează un tabel rubricat recto-verso, notat cu litera „H“ (Obs. Hîrtia are filigrane: „Stockau“ și un desen heraldic), intitulat: „Status praeliminaris Cassae Contributionalis & Domesticae Impositae Inclyto Comitatus dependae, nec non communium Expensarum Communitatis N. pro Anno Militari 18... deserviens“; urmează 39 file notate literal (a—tt₂) cu text paralel, german-latin, al unei Instrucțiuni imperiale emise de Iosif al II-lea, privind sistemul de percepere a impozitelor, semnată imprimat de împăratul „Josephus“ și contrasemnat de „Comes Carolus Pálffy“ și „Antonius Hadrovich m.p.“; urmează 2 f. planșe tabele topografice; tabele rubricate, cu text paralel german și latin, numerotate de la nr. 5; urmează 41 f. care cuprind tabele și „Formula Juramentis... nr I—II“ (text german-latin); urmează [5] f. (=9 pagini text imprimat cu text german-latin, conținînd formulare): „Erklärung des verstehenden. Fasyeniformular“.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D. IV — 5635 (exemplar coligat legătură cu lucrarea: Alexandrus Császár de Pacsér, Instructio pro notariis..., Temesvarini, 1817).

Semnalare și descriere bibliografică (incompletă) în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 52—53.

LIII. [CSÁSZÁR, Alexandrus de Pacsér], INSTRUCTIO PRO NOTARIIS JUDICIBUSQUE COMMUNITATUM COMITATUS TEMESIENSIS IN GENERALI MENSE SEPTEMBRI ANNI 1817 CELEBRATA CONGREGATIONE APROBATA, TEMESVARINI, TYPIS JOSEPHI KLAPKA, 1817, latină.

[1] f. + 9 f. + 10 f. formulare fiscale; 31,5×20 cm; signaturi: A — E (I); filigrane: „L D C”.

Cuprins: f. [1] — titlul; f. [2r—9v]: „Instructio pro Judicibus. Notariisque Communitatum Comitatus Temesiensis [Sectio I—XIV (Sectio I — „In effectuatione datorum a publico Magistratu mandatorum”; Sectio II — „In manipulatione contributionis”; Sectio III — „In manipulatione communitatis Expensarum”; Sectio IV — „In manipulatione Naturalium a Contribuentibus praestandarum”; Sectio V — „Vecturarum Operarumque intuitu”; Sectio VI — „In conficiendis Rationibus”; Sectio VII — „In cura orphanorum”; Sectio VIII — „In conservanda publica securitate”; Sectio IX — „In tractandis vagis pecoribus”; Sectio X: „In re aedili”; Sectio XI — „In re Sericea”; Sectio XII — „In re sanitatis publicae”; Sectio XIII — „In re terrestri Domini”; Sectio XIV — „In re Politiae; Conclusio/Per Alexandrum Császár de Pacsér, m.p. vice-notarium]; urmează alte 10 [f], conținând diverse formulare notate alfabetic (A, B, C, D, E, F, G, H, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, AA, BB, CC, DD).

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D. IV — 5.635 (exemplar coligat legătură cu „Norma publicae rei...”, Temesvarini, 1814).

Semnalare și descriere bibliografică, incompletă, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 53.

LIV. *CATALOGUS VENERABILIS CLERI DIOECESIS CSANADIENSIS PRO ANNO MDCCCXVIII, TEMESVARINI, TYPIS JOSEPHI KLAPKA, PRIV. TYPOGR., [1818], latină.*

in—8° mic, [1] f. + 79 p.; signaturi A—E; 17,6×10 cm.

De menționat că tipăritura are fila 1 nenumerotată drept copertă, titlul aflându-se într-o poartă stilizată, stema Diocezei Cenad, înconjurată de două ramuri înflorite.

Alte elemente ornamentale: la p. 3 frontispiciu; la p. 5. — un porumbel aflat într-un medalion fitomorf.

Cuprins: p. 1 (titlul); p. 2 — albă, p. 3: „Sub gubernio Excellentissimi illustrissimi ac Reverendissimi Domini Domini Ladislai Kőszeghy de Remete, Miseratione divine Episcopi Csanadiensis Sacratissimae, Caesarae, et Regio Apostolicae Majestatis actualis intimi status consiliarii”; p. 4 — albă; p. 5—72 „Venerabile Capitulum Csanadiense”; p. 73—75; „Index parochiarum”; p. 76—79: „Index personarum”.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara. cota D.I—40.616.

Descriere bibliografică incompletă, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 54.

Notă: Cataloagele clerului din (dioceza) episcopia Cenad, publicate în anii 1818, 1819 și 1820, reprezintă, în general, niște anuare administrativ-statistice clericale.

LV. *CATALOGUS VENERABILIS CLERI DIOECESIS CSANADIENSIS PRO ANNO MDCCCXIX. TEMESVARINI, TYPIS JOSEPHI KLAPKA, PRIVIL. TYPOGR., 1819, latină.*

IN—8°, [1] f. + 83 p., signaturi A—I₄; 17,6×10,8 cm.

Coperta cu titlul pe f. 1 nenum. (vezi ediția din 1818).

Pe p. 3. același text, respectiv același cuprins, ca cel al ediției din 1818.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D.I.—40.569 (exemplar cu foaia de titlu ruptă). Semnalare și descriere bibliografică, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 54.

LVI. *CATALOGUS VENERABILIS CLERI DIOECESIS CSANADIENSIS PRO ANNO 1820, TEMESVARINI*, TYPIS JOSEPHI KLAPKA, PRIVIL. TYPOGR., [1820], latină.

in—8° mic, [1] f. + 83 p., signaturi A—I, 18,3×11,3 cm.

Coperta cu titlul pe f. 1 nenum., respectiv același cuprins ca cel al ediției din 1819.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D. II—60.699.

Semnalare și descriere bibliografică, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 54.

LVII. *PIETATIS EXERCITIA IN USUM IUVENTUTIS SCHOLASTICAE. EDITIA TERTIA AUCTIONIOR, TEMESVARINI, APUD JOSEPHUM KLAPKA*, 1921, latină-maghiară.

in—12°, 224 p. + [2] f. Index; signaturi Aa—T₄; 13,2×8 cm.

Text latin: p. 1—201; text maghiar p. 202—224.

Exemplar descris: Bibl. jud. Timișoara, cota D.I.—14.928.

Vezi descriere bibliografică incompletă, în M. Caragioiu, *op. cit.*, p. 56.

LVIII. *BANATER ZEITSCHRIFT FÜR LANDWIRTSCHAFT, HANDEL, KÜNSTE UND GEWERBE*, Temeswar, 1 iulie 1827, germană.

Prezentarea periodicului, care urma să apară la Timișoara, de la 1 iulie 1827, în „Siebenbürgische Bothe“, Hermannstadt, XLI (1827) nr. 25 (23 iunie): „Empfehlung: Recomandație“.

În cuprinsul periodicului: date istorice, statistice, geografice și beletristică.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, poz. 1359, p. 151.

LIX. *BANATER ZEITSCHRIFT*, Temeswar, 1828, germană.

Nici un exemplar din periodic nu se află în țară.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

LX. *NOTIZEN THEATER-ZEITSCHRIFT*, Temeswar, 1828—1829, germană.

Nici un exemplar din periodic nu se află în țară.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

LXI. *THALIA*, Temeswar, 1830, germană.

Nici un exemplar din periodic nu se află în țară.

I. Pervain, A. Ciurdariu, A. Sasu, *op. cit.*, p. VIII.

DAN RĂPĂ-BUICLIU